

BBEST Country Policy Briefs

RDC BBEST Banoti ya lutwadis No 4

Bilonga ya ba nsusu ya basoda ya ndombe: Solution environnementale sambu na ba nsusu, ba ngulu, ba mbisi ya masa mpe ba ndunda ya fioti na RDC

Bazina ya bansoniki : Nkongolo Mbuya Jean, NKENKE LUZOLAME Arlaite

Institut National pour l'Etude et la Recherche Agronomique (INERA), B.P. 2037 Kinshasa, République Démocratique du Congo

Mambu ya bo ke tubila

République Démocratique du Congo (RDC) kele na ngolo ya nene ya kusala bilanga na ba hectare 80 millions ya ntoto ya bilanga (Tshinyama, 2018), kisika bisalu ya bilanga ya mabuta kele nzila ya ntete ya kuzwa mbongo na bantu kuluta 70% ya bantu ya mabuala. Kansi, yo kelanda na kukutana ti bampasi ya ngolo ya kutunga. Bantu yina ke salaka bilanga ya fioti ya bansusu, ya bangulu, mpi ya bambisi, mpi bantu yina ke salaka bilanga ya bandunda, ke nwanaka ti kukonda madia yina ke manaka ve, ntalu ya mingi ya bima yina bo ke nataka na bansi ya nkaka, mpi kubeba ya malembe-malembe ya ntoto. Dyaka, kusadila mbote ve ba mvindu ya bima ya mvingu ya bantu yina ke katukaka na banzo, na ba zandu, na ba bilanga ke sadisaka mingi na kubebisa nzingulu, ke sadisaka na kumwangana ya ba maladi, mpe ke kumisaka mingi ba gaz à effet de serre (Gravel, 2016).

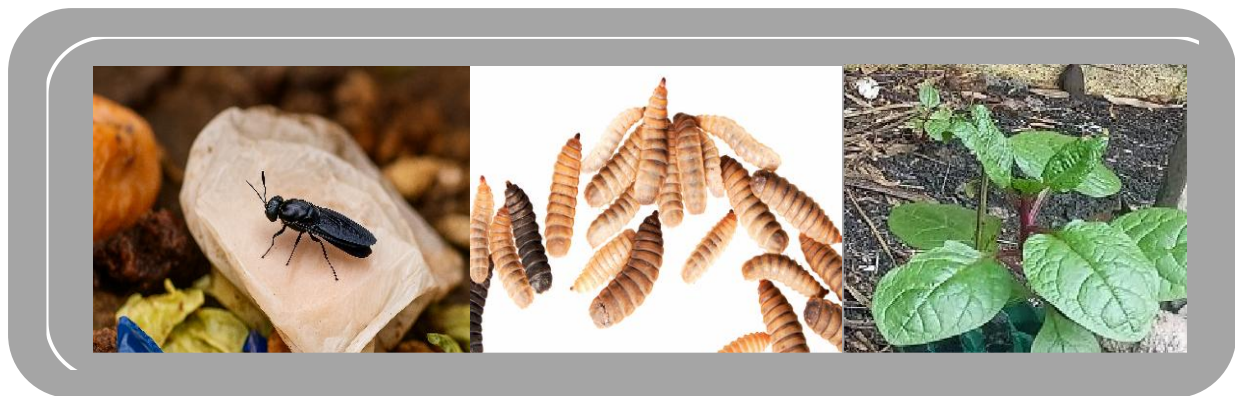
Ba nzila ya kusadila ya ntama, mutindu kusadila fufu ya soya to ya mbizi, ke bikala ntalu mingi, ke katukaka na ba insi ya nkaka, mpe ke mpasi na ba nsadi bilanga ya fioti na kuzwa yau. Kukangama yayi na bima ya ke katukaka na bansi ya nkaka ke lembisaka mbongo yina ba ke bakaka, yina ke fiotunaka mingi kisalu na bau.

Teknolozi ya nzioku ya basoda ya ndombe (BSF) ke pesa nzila ya nkaka ya kuzinga mingi mpi ya mpa. Yau mesalamaka mpe mesadisamaka na projet ya BBEST, yau kebalulaka mvindu ya bibulu na ba lumba yina kele na ba proteine mingi yina ba kesadilaka na madia ya bibulu, na ntangu yina bima ya kekatukaka na yau (frass) kesadilamaka mutindu fertilisant biologique samu na bilanga. Kubongisa yayi ya yimpa ke sadisa na ku kulumusa mvindu, ke sadisa na kuzwa madia, mpe ke sadisa na ku pesa nzila na mutindu ya kutunga yina ke sadisa na mambu ya mbongo mpe ya nzingulu yina ke tadila ba mabuala na bantu ke salaka ba nzila.

Soda ya ndombe ke pumbuka

larve ya nzioku ya soda ya ndombe

Frass na nsi ya amaranth

Bifwanisu ya MSN, ya ba larve ya MSN, mpi ya frass (noti: frass na nsi ya ba amaranth)

Source : bilanga APIDEC et COOPACEK (Nsele)

Nsoba yina kele kansi ya me fwana ve

Na RDC, bantu mingi ya bilanga ya fioti ke tulaka kaka ntima mingi na farine ya soya, na farine ya mbisi, na bima yankaka ya bilanga mutindu bisika ya nene ya kuzwa ba proteine samu na kutunga bibulu mpe na ba fertilisants minerals samu na kutunga bilanga. Na ntangu yina bima yayi ke pesa madia ya mfunu, ntalu na yau mingi mpe kuzwa yau fioti ke tula kigonsa ya nene na ba nsadi bilanga ya mabuala (FAO, FIDA, na PAM, 2015). Kutula ntima na bima ya ke katukaka na bansi ya nkaka, mingi-mingi na yina me tala farine ya mbisi mpi ba fertilisants ya minerale, ke tulaka bantu ya bilanga na kigonsa ya mumbongo ya bansi mingi mpi ya kusoba-soba ya ntalu ya bima.

Ba nzila ya bisalu ya bisika, mutindu kupesa ntalu na ba mvindu ya bima ya mvingu ya bantu na kusala ba compost, ke na kumeka kumanisa ba nzila yayi. Na yina metala madia ya bibulu, kisalu ya PAPAKIN na Kinshasa ke balula masangu, manioko, na soya na madia ya bansusu na bangulu, na mutindu yina yau ke sadisa na kufiongunina kutula ntima na madia ya ke katukaka na bansi ya nkaka. Mutindu mosi, ba cooperatives mingi ya Kinshasa ke vukisaka mpe ke sadilaka bima ya bilanga (manioko, masangu, farine ya soya) samu na kusala madia ya bo me yidika mbote samu na ba nsusu mpe ba ngulu. Kasi, bisalu yayi ke bikala na ndilu, ya kukonda ngolo, mpe ya kubongisama mbote ve, mpe mbala mingi yau ke mona mpasi na kukonda ya kufwanana, yina ke kanga nzila na kundima yau, kuteka yau, mpe kusadila yau na kitezo ya nene (IFAD, 2021). Na yina, ata yau kele na mfunu, ba nzila ya kumanisa mambu yina kele na ntuala ke lungisa ve mbotembote ba nsatu yina ke na kukula ya madia ya bibulu mpe ya kupesa ba mbuma na bilanga na mutindu ya kusimba mpe ya ku sadisa nzingulu.

Nsoba ya kisalu ya BBEST

Projet ya BBEST ke pesa nzila ya yimpa mpe ya ku zinga na ba mpasi ya nzingulu, ya mbongo, mpe ya madia yina ba mfumu ya bisalu ya fioti na RDC ke kutanaka na yau. Na kati ya mambu yina me monisama na kukula nswalu ya ba mvindu ya bibulu ya ntalu fioti yina ke bebisaka nzingulu mpe kukangama ya mbongo mingi na bima ya ke katukaka na ba insi ya nkaka, kisalu yayi ke tala mingi kusadila nsusu ya basoda ya ndombe (Hermetia

illucens) samu na kutula modele ya économie circulaire yina ke sadisaka na kusimba bisalu ya bilanga.

Nzila yayi me simbama na bioconversion ya ba bima ya mvindu ya fioti yina ke katukaka na banzo (na mbanza na ba bwala), na ba bilanga, na ba zandu na bima ya mfunu. Ba lumba ya ba nsusu ya basoda ya ndombe, yina kele na ba proteine mingi (40–45%) mpe ba lipides (25–35%), ke salamaka na madia ya ba proteine samu na madia ya bibulu, na ku kulumusaka kivuvu na madia ya mbizi mpe ya soya yina ke katukaka mbala mingi na ba insi ya nkaka mpe yina ke lombaka mbongo mingi (Van de Velde E, 2020). Na ntangu mosi, bima yina me bikala na kisalu yayi ya bima ya mvindu ke sadilamaka samu na kusala ba bima ya luzingu ya mbote, yina ke sadisaka na kuvutula ntoto na luzingu mpe ke nataka na kukumisa mingi ba mbutu ya ba ndunda.

Bampasi ya teknolozi yayi kele mingi :

- Mambu ya nzingulu : kufiongunina mvindu ya bima ya mvingu ya bantu yina ke katukaka na banzo ya mbanza na ya bwala, mvindu ya ba zandu, mpe mvindu ya ntoto;
- Mambu ya mbongo : kufiongunina ntalu ya bima ya kusadila mpe kutomisa mbongo ya ba ntuidi ;
- Kimvuka : kusala bisalu ya bilanga na kupesa ngolo na mabuala ya mabuala.

Na mutindu yina, BBEST kele na mvimba na yau na kati ya ngolo ya mvingu ya bantu, na ntangu mosi na kupesa maboko na kulungisa ba lukanu ya mvingu ya bantu na bisalu ya bilanga ya luyalu ya RDC, na yina ya ba ODS 2, 12 na 13 ya Nations Unies.

Nsusu ke diaka ba larve ya MSN amaranth yina bo me vukisa ti frass mvindu ya bioloji

Bifwanisi 2 : Bifwanisu ya bansusu, ya ba amaranth yina bo me vukisa ti frass mpi bamvindu ya bima ya ke zingaka

Source : Baferme ya UNIKIN ya kuluta mbote

Nsukilu

Na RDC, kusadila mbote ve ba mvindu ya bima ya mvingu ya bantu kele mpasi ya nene na yina me tala nzingulu, mpe kutula ntima mingi na bima ya ntalu mingi ke kanga nzila na bima ya bilanga samu na bibulu mpe ba bilanga. Banzila yina kele dezia kelanda na kufwana ve mpi mbala mingi yo kesadisaka ve. Projet ya BBEST me kotisa tekini ya mpa yina ke pesaka valere na mvindu yayi ya kukonda mfunu na kusadilaka nsusu ya basoda ya ndombe, yina ke basisaka ba larve yina kele ti ba proteine mingi ya bambisi. Ba bima ya fioti ya nsobolo yayi ke kuma ba biofertilisants na kati ya modele ya économie circulaire ya kusimba.

Samu na ku kumisa ngolo ba nsangu ya tekinoloji yayi na ba ntuidi ya fioti mpe na mbongo ya yinsi na mvimba, yau kele mfunu mingi na ku kumisa ngolo nzayilu ya ba ntuidi ya bisalu ya kutunga na yina me tala kupesa ntalu na ba mvindu ya bibulu, ku longa ba ntuidi na tekinoloji yayi ya mpa ya MSN, mpe ku pesa lusadusu ya mbongo na bisalu ya kimvuka, ya kimvuka to ya ba mfumu ya bisalu yina kele na lukanu ya ku pesa ntalu na ba mvindu ya bioculturel input fepost to a; ba nzila yayi ke twadisamaka na ba cooperatives, ba ONG to ba mfumu ya bisalu ya baleke, bau ke sadisaka na kusimba, na kubuta bima ya bilanga na mbongo ya nziunga (yina ke zola kutuba bisalu ya bisika) samu na ku sadisa na ku landa bisalu ya bilanga, na kuzwa madia na kutanina nzingulu.

Ba referansi

- ✓ Tshinyama Ntumba, A. (2018). Kupesa maboko na kupesa maboko na kisalu ya kusansa bambisi ya masa ya Nile tilapia. (*Oreochromis niloticus*, Linnaeus, 1758) na nzila ya kupesa valere na ba produits secondaires agro-industriels mpe kusadila mbote ba fertilisants ya ba mbisi na République Démocratique du Congo, Thèse, Québec, Canada, 22 - 23
- ✓ Gravel, A. (2016). Bisalu ya agroécologique na ba bilanga ya mbanza mpe ya pene-pene ya mbanza samu na kuzwa madia na bambanza ya Afrika ya sudi ya Sahara, faculté des sciences, université de Sherbrooke, 29 - 38
- ✓ FIDA (2021), Programme ya lusadisu sambu na bisika ya kupesa bima na Kinshasa (*PAPAKIN*), Rapore ya lutwadisu, août 2021.
- ✓ Van de Velde, E. (2020). Kufimpa luzingu ya kisalu ValueBugs : Kusadila mvindu ya bima ya mvindu na kusadilaka ba larve ya ba nsusu ya basoda ya ndombe na Région ya Bruxelles-Capitale, Mémoire de Master en Sciences et Gestion de l'Environnement Année académique : 2019-2020

Ba adresi sambu na kuzaba mambu mingi

- Prof. Faustin Lokinda Litalema :
Num : +243 85 0500 070
Gmail : jflokinda@gmail.com
- Mr. Nkongolo Mbuya Jean :
Num : +243 89680 4812
Gmail : jean.nkongolo01@gmail.com

Kundima ya kubaka

Kusala mukanda yayi ya lutwadisu me pesamaka na mbongo ya kimvuka ya Norvège ya ke talaka mambu ya kutunga (Norad), na Norvège, na lusadusu ya nimeru QZA-21/095, na nzila ya Institut international de l'agriculture tropicale (IITA) mutindu muntu ya nene ya ke salaka bansosa na kisalu ya BBEST: “KUTOMBOLA CHAINE DE VALUER, PFESHIFO, TI BANTU YA KE SALAKA BANTU YA KE SALAKA BIBUNDU YA BIBUNDU YI KE SADILA BANTU YA KE SALAKA BIFU YA SODA YA NDOMBE (HSF) NA RDC, GHANA, MALI, TI NIGER.” Kusala mukanda ya lutwadisu kusalamaka na kimpwanza yonso na kimvuka yina vandaka kupesa mbongo.

